

- Українська жінка зуміла поєднати свої обов'язки матері й ангела родини зі своїми національними та громадськими обов'язками і скромно їх сповнити в зорганізованім житті.

- Без кадрів молодого доросту власної освіченої інтелігенції наша нація перестала б бути новітньою нацією і не могла б бути творцем своєї кращої долі.

- Рідна мова – це нетлінний скарб, що його наші предки зберегли, не зважаючи на всілякі заборони і переслідування, і передали нам у спадщину. І ми повинні йти їхніми слідами.

- Вчіться на світлих сторінках української історії і працюйте над собою так, щоб Ви здобули те, за що Ваші батьки змагались, терпіли і вмирали.

- Пам'ятайте, що людина, пізнаючи себе чимраз більше, дійшла врешті до важливого висновку, що всякі її організації і види організованого життя не є для панування чи егоїстичних користей, але для служіння спільноті, для служіння своему братові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

1. Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий. Віра і наука / Версія Р. Демуша. – Тернопіль: Джура, 2011. – 55 с.
2. Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий. Заповіт. – Тернопіль: Джура, 2010. – 47 с.
3. Патріарх Йосиф Сліпий. Бог. Церква. Україна / Упоряд. О. Андрій Романків. – Тернопіль: Джура, 2012. – 71 с.

УДК 373.2:37.034

Коростіль М. П.,

методист-психолог ТОКІППО

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відомий вислів, який приписують єзуїтам:

*«Дайте нам дитину до семи років,
і вона назавжди залишиться з нами».*

Дошкільне дитинство – це період інтенсивного розвитку всіх психічних процесів, які забезпечують дитині можливість ознайомлення з навколишньою дійсністю.

Дитина вчиться сприймати, думати, говорити, вона оволодіває багатьма видами діяльності з предметами, засвоює відповідні правила поведінки і починає володіти собою. Цей період складний і багатогранний, у ньому поєднується сенсорне або чуттєве і абстрактно-логічне узагальнення освоєння дійсності. Він включає розвиток відчуттів і сприймань, пам'яті, мислення, мови, уваги, уваги в їх взаємозв'язку і взаємодії.

З. Фрейд, а за ним А.Адлер поділяли думку, що особистість формується протягом перших шести років. Введений А. Адлером термін «план», а в подальшому – «лінія Его», «лінія життя», «стиль життя», формується у дитини до п'яти років. Автор називає його прототипом або «первинною формою адаптації індивіда до життя», своєрідним стрижнем, що обростає смислами, які дитина черпає з життєвого досвіду. Особливе значення тут А. Адлер надає власне сімейній атмосфері, взаєминам в сім'ї, ціннісним орієнтаціям і установкам батьків, вважаючи їх первинним чинником у розвитку особистості дитини.

А.М. Богуш зазначає, що виховання духовності є найвищим благом і для людини, і для країни, але повна реалізація такої мети можлива лише в дорослому віці як кінцевий результат виховання і навчання в навчальних закладах різного типу. Однак, і моральність і духовність потрібно виховувати з раннього дитинства, коли для цього існують оптимальні психологічні передумови.

М.Й. Боришевський зазначає, що феномен духовності, духовні якості особистості, їх початок сягають більш ранніх етапів соціалізації особистості - дошкільного та молодшого шкільного періодів особистісного розвитку дитини.

На думку С.О. Ладивір, дитинство має стати школою виховання емоційної культури особистості. Емоції є своєрідним зовнішнім виявом внутрішнього світу дитини. Різноманітні переживання, що виникають у дитини в численних життєвих ситуаціях уже в перші роки життя, взаємодіючи, створюють своєрідне емоційне світосприймання. Внаслідок систематичних повторень закладається так званий емоційний фундамент духовного буття дитячої особистості, який водночас є важливим додатком до джерела всіх проявів її активності.

Ж. Піаже, проаналізувавши генезис моральних суджень на різних етапах дошкільного періоду, стверджував, що дітям молодшого, середнього і навіть старшого дошкільного віку властиві автономна мораль, некритичне ставлення до вимог дорослих. Свої вчинки вони оцінюють переважно за результатом.

Педагогічна діяльність Йосифа Сліпого не могла розгорнутись на повну силу, бо найпродуктивніший час він був відірваний від виховання й освіти. Однак, основні ідеї його заповіту полягають в тому, щоби уберегти свій народ від зневіри, повернути людей до віри в Бога та утвердити у взаєминах між ними християнську любов. Свої заповіді Патріарх передає словами Євангелії від Йоана: «...щоб ви не зневірилися...» (Йоан 16,1): «Хай не тривожиться серце ваше! Віруйте в Бога!...» (Йоан 14,1); «щоб ви любили один одного...» (Йоан 15, 12, 17) «любов'ю, над яку більшої немає, що й готова життя своє віддати за друзів своїх...» (пор. Йоан 15,13).

Йосиф Сліпий вважає християнську родину поряд із рідною школою передумовою «здорового виховання прийдешніх поколінь». Він пише: «Батьки, християнська родина – це основа здорового суспільства, народу, нації. Це запорака їх росту і сили! І тому заповітую вам: «Збережіть, а де її розхитано, оновіть в Українському народі справжню християнську родину, як негасаюче вогнище життя і здоров'я Церкви і Народу».

Найвищим законом християнської родини вважається любов до Бога, Церкви і народу, а діти – найбільшим Божим даром для батьків. Взаємини між ними ґрунтуються на єдності, любові й згоді. Релігійне й національне виховання є тим джерелом, в якому «постійно відроджується релігійне і національне життя народу». Патріарх Йосиф розглядає взаємозв'язок особи, родини і народу.

II Ватиканське Соборне послання оцінює початкове релігійне виховання дітей у родині як великий і святий обов'язок батьків, бо «ніхто не може їх вповні в цьому заступити». Батько й мати – це перші вчителі, і від них залежить, чого навчиться дитина – добра чи зла. «Брак добрих вказівок і поучень витворює в душі дитини порожнечу, яку легко заповнює всяке зло», - навчає послання. Ці слова перекликаються з думками Йосифа Сліпого з його заповіту. Хоч у вихованні дитини батьків не може ніхто заступити, але допомогти їм у цьому можуть церква та освітні навчальні заклади.

Сьогодні психологічна наука орієнтує дошкільну освіту саме на стимулювання активності дитини у власному самостворенні. Автори Базового компоненту дошкільної освіти

та Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” пропагують новий, ціннісний підхід до дитини-дошкільника як свідомої особистості, компетентної у різних сферах власного життя. Сучасний дошкільник - дитина зацікавлена, небайдужа, яка хоче діяти зі “знанням справи”, базуючись на власному досвіді. У 5-6 років вона хоче чітко розуміти мету, мотиви, способи діяльності, здатна робити елементарне судження щодо результатів своїх дій. Свідомо дитина життєздатна, впевнена в собі, оптимістична, орієнтована на досягнення успіху, здатна більше до внутрішньої, ніж до зовнішньої дисципліни, вимоглива до тих, хто оточує. Такий підхід у сучасній дошкільній освіті покликаний формувати духовність людини з самих ранніх етапів її життя.

Формування духовно-активної особистості – процес досить складний і тривалий, який зумовлюється багатьма чинниками, пов’язаними з різними сферами діяльності дитини, різними потребами, цілями, інтересами особистості, що розвивається. Однак найвагомішими серед розмаїття таких чинників є ті, котрі пов’язані з духовними ціннісними орієнтаціями. Тому так важливо дбати про те, щоб уже з ранніх років життя дитини плекати у неї духовні переживання за все, що вона робить перед оточуючими.

Сьогодні на фоні економічної нестабільності, безробіття та соціальної незахищеності виразно проявляється розшарування дітей за рівнем матеріального забезпечення батьків. Поряд з постійно зростаючим у суспільстві егоїзмом, байдужістю, жорстокістю маємо констатувати неспроможність і слабкість виховної системи протистояти морально-психологічному зубожінню, втраті духовних цінностей, таких, як доброта, милосердя, любов тощо.

Формування духовності як провідної якості – велике і складне завдання, що має стояти у центрі уваги педагогів, вихователів, батьків. Народна педагогіка вчить: дитину треба виховувати тоді, коли вона «ще лежить поперек ліжка». Цікавим щодо цього є факт, що в молодших дошкільнят простежується «інстинкт релігії», який потім зникає, якщо його вчасно не підтримали й не розвинули.

Дошкільне дитинство — досить тривалий час розвитку дитини і неповторний за темпами. Завдання виховання на кожному етапі цього періоду мають свою специфіку. У немовлячому і ранньому дитинстві важливо формувати якості, які зумовлюють розвиток суто людських властивостей і здібностей (потреби у спілкуванні, прямоходінні, діях із предметами та ін.). Завдання виховання значно ускладнюється у дошкільному віці, коли формуються якості, що визначають подальший розвиток дитини.

Концепція дошкільного виховання в Україні передбачає широкі можливості для створення дошкільних закладів, які б якнайповніше використовували досягнення етнопедагогіки, світової педагогічної думки відповідно до реалій суспільного буття, виховних традицій народу.

Вимоги суспільства до вихованості й навченості дошкільника, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті, сформульовані у Базовому компоненті дошкільної освіти, який репрезентує *ступінь компетентності* — комплекс особистісних якостей і властивостей, потреб і здібностей, елементарних теоретичних уявлень, що становлять систему знань дитини, життєво важливих практичних умінь, які гарантують здатність реалізувати можливості розвитку особистості.

Базовий компонент дошкільної освіти окреслює вимоги до її змісту, рівня та обсягу, які є основою оцінювання освітнього рівня дитини, узгоджують її інтереси й потреби суспільства щодо освіченості. Йдеться про формування певної життєвої позиції дошкільника, розвиток його елементарної життєвої компетентності.

Матеріал Базового компонента дошкільної освіти структуровано за сферами життєдіяльності, що відображає нові світоглядні підходи, досягнення сучасних природознавчих і людинознавчих наук. Його вимоги передбачають збагачення досвіду дитини, озброєння її навичками практичного життя, вдосконалення вміння спілкуватися з незнайомими людьми, гармонійно входити в нове оточення, вдаватися до асоціативних зв'язків, користуватися наявним досвідом, експериментувати, адекватно поводитися у незвичних життєвих обставинах.

Загалом, мета і завдання виховання дитини в сім'ї, дошкільних закладах полягають у формуванні її особистісної культури і компетентності. Конкретизує їх Концепція безперервної системи національного виховання.

Детальною конкретизацією вимог Закону “Про дошкільну освіту” є Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні.

У дошкільному віці формуються елементарні уявлення про мораль, судження про те, що добре і що погано, що можна робити і чого слід уникати. У цьому процесі дитина вчиться правильно оцінювати вчинки, обирати адекватну ситуації форму поведінки, усвідомлювати свої дії. Оцінювання вчинків відбувається за способом їх здійснення (як вчинив), результатами (які наслідки вчинку) і мотивами (чому так вчинив).

Вітчизняні вчені доводять, що всі моральні норми доступні для засвоєння дітьми, немає серед них “дорослих” і “дитячих” норм. Однак педагог повинен враховувати, що знання дошкільника існують у формі уявлень, тому не варто вимагати від нього тлумачення етичних понять.

Результатом морального виховання є *соціальна компетентність дитини* — відкритість до світу людей як потреба особистості, навички соціальної поведінки, готовність до сприймання соціальної інформації, бажання пізнавати людей, робити добрі вчинки.

Ефективними засобами формування духовного світогляду є твори високого мистецтва: музичного, образотворчого, літературного, за умови відповідного педагогічного спрямування їх впливу. Адже саме по собі захоплення прекрасним, як і зовнішня релігійність, не є свідченням духовності. Можна любити музику і бути меркантильним, пестити kota, собаку і виявляти агресивність чи зневагу щодо людини, можна щотижня ходити до церкви і бути егоцентристом, який ставить власні інтереси вище за потреби інших.

Отже важливо вчити малят аналізувати свої думки, почуття, вчинки і прагнути вищого, чистішого, добрішого.

Успішність процесу духовного розвитку особистості залежить від внутрішніх, психологічних умов і зовнішніх впливів. **Внутрішні умови** – це той потенціал, з яким дитина приходить у світ і який проявляється з перших років життя у її природних нахилах, інтересах та надалі закріплюється в рисах характеру, життєвих цінностях, принципах і смислах життя.

До зовнішніх умов відносяться :

- особливості сімейного виховання
- події дитинства
- вплив культури (засоби народного фольклору – казки, оповідання, приказки)
- специфіка спілкування з дорослими (вплив педагога, вихователя, авторитетних друзів або соціальних лідерів, наявність прикладів для наслідування)
- діяльність (дитячі ігри, особливості навчання та професійної самореалізації)
- статус духовності в суспільстві.

Отже, індивідуальні властивості дитини (вроджені нахили і задатки) є духовним потенціалом дитини, який збагачується в залежності від соціального середовища і умов виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” (нова редакція). Київ, МЦФЕР-Україна. 2014. 454 с.
2. Бех І.Д. Гідність як духовний геном особистості. Педагогіка і психологія. - 2009. - № 1. - с 76-89.
3. Богуш А. М. Духовність і моральність: виховний аспект. Дошкільне виховання. - 2009. - № 10. - с 4-7.
4. Боришевський М.Й. Духовність особистості: соціально-психологічна сутність, детермінанти становлення та розвитку. Проблеми загальної та педагогічної психології. Т. IX - Ч. 5. - Київ, 2007. - 524 с
5. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ, педагог. -Львів. Тріада плюс 2012. с166-234.
6. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні (нова редакція). - Київ, 2012.-243 с
7. Кононко О. “Я у світі”: нова світоглядна позиція. Дошкільне виховання. - 2009. - № 1. - с 5-9.
8. Кононко О. Духовність, душевність, моральність. Дошкільне виховання. - 2004. - № 4. – с 4
9. Ладивір С. Перші уроки добра. Дошкільне виховання. - 2008. - № 12. -с 5-7.
10. Михайлишин М. Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ. - Львів, Свічадо. 2007. 110с.
11. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія. - Київ: Наш час. - 2007. - 280 с.
12. Поніманська Т. Виховання людяності. Дошкільне виховання. - 2008. -№ 2. - с 6-9.
13. Сухомлинська О.В. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей. Шлях освіти. -2002.-№ 4.-с 13-17.
14. Француженко-Вірний М. Великі митрополити України. Київ. Смолоскип. 2013. с 215.

УДК 37.013.42

Фірсова І. М.,

викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Інституту людини

Київського університету імені Бориса Грінченка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕКЛАМНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Динамічний розвиток сучасного українського суспільства вимагає результативних змін в системі професійної підготовки фахівців для всіх галузей народного господарства в тому числі – освіти. Одним із значимих показників якості та рівня підготовки сучасних випускників-фахівців спеціальності «Соціальна педагогіка» є ступінь володіння ними ґрунтовними теоретичними знаннями та практичним навиками здійснення рекламно-